

Artikel

De invloed van EU-recht op de muziek- en podiumkunstensector

Obstakel of toegevoegde waarde?

In artikel 128 van het Verdrag van Maastricht (1992) benadrukten de staatshoofden van twaalf Europese landen expliciet de rol en bijdrage van cultuur aan de ontwikkeling van de lidstaten, met respect voor zowel culturele diversiteit als het gemeenschappelijk cultureel erfgoed. Dit artikel staat nu bekend als artikel 167 van de Europese grondwet. Hoewel dit artikel belangrijk is voor de erkenning van cultuur, ligt de uiteindelijke macht en zeggenschap grotendeels bij de lidstaten zelf. Enkele voorbeelden maken dit duidelijk.

In het licht van de aangekondigde aangekondigde (en mogelijk alweer teruggedraaide) verhoging van het Nederlandse BTW-tarief op (cultuur)tickets van 9 naar 21 procent, is het goed om even terug te blikken. Eind jaren tachtig, begin jaren negentig werkte Europa aan de harmonisering van BTW-tarieven. Het voorstel bevatte een lijst van producten en diensten die in aanmerking zouden kunnen komen voor verlaagde of normale tarieven. Aanvankelijk stond cultuur niet op deze lijst. Nederlandse brancheorganisaties maakten zich, samen met Britse collega's, zorgen over de mogelijke impact op cultuurorganisaties en namen contact op met collega's in andere landen

om een gezamenlijke brief aan de Europese Commissie te sturen. Zo ontstond Pearle*, een Europese koepelorganisatie die lobbyt voor dossiers met grote invloed op de dagelijkse werking van cultuurorganisaties in de muziek- en podiumkunstensector.

Dankzij de alertheid van deze brancheorganisaties en hun succesvolle lobbywerk werd cultuur opgenomen in de lijst van uitzonderingen in de BTW-richtlijn. Lidstaten kregen de mogelijkheid om een verlaagd (of nul) BTW-tarief toe te passen of een vrijstelling te verlenen, zowel voor tickets voor voorstellingen als voor culturele diensten. In 2021 slaagde Pearle* erin deze uitzondering uit te breiden naar live gestreamde voorstellingen. Het ironische is dat dit eerst en vooral op verzoek van Nederlandse leden gebeurde, terwijl de Nederlandse overheid vervolgens de toegang tot cultuur zwaarder wil belasten door de BTW te verhogen.

Arbeidswetgeving en arbeidsomstandigheden

Met de oprichting van de Europese Gemeenschap in de jaren vijftig van de vorige eeuw kwam ook veel wetgeving tot stand die de arbeidsomstandigheden van werknemers in alle

Anita Debaere

Achter culturele samenwerking schuilen veel regels en wetten die ons leven makkelijker, maar soms ook moeilijker maken. Hoe beïnvloedt de Europese wet- en regelgeving de dagelijkse praktijk van makers, professionals en organisaties in de (pop)muziek en podiumkunsten?

landen moest verbeteren. In de jaren negentig sloten de Europese sociale partners¹ een aantal akkoorden, die werden omgezet naar Europese wetgeving, zoals rond deeltijdwerk of arbeids-overeenkomsten voor bepaalde tijd. Die Europese wetgeving werd vervolgens omgezet in nationale wetten. Wie in de dagelijkse praktijk actief is, is zich vaak niet bewust dat de regels een uitgebreid proces hebben doorlopen. Europese wet- en regelgeving is het resultaat van overleg, samenspraak en onderhandelingen, waaraan de lidstaten en ook de vertegenwoordigers in het Europees Parlement deelnemen. Wanneer het gaat om arbeidsgerelateerde zaken, dan voorziet het Verdrag erin dat de sociale partners worden bevestigd en het initiatiefrecht hebben om een akkoord tussen werkgevers en vakbonden af te sluiten. Omdat de sociale partners in alle landen zijn betrokken bij het tot stand komen van de nieuwe regels, ontstaat een *level playing field* voor alle bedrijven, ongeacht de sector en het EU-land waar deze zijn gevestigd. Dit betekent dat men dezelfde regels moet toepassen en er dus ook geen oneerlijke concurrentie kan ontstaan.

Gedurende meer dan dertig jaar Europees sociaal beleid is gewerkt op een divers aantal

domeinen binnen de arbeidswetgeving, zoals recent rond minimumlonen, en ter verbetering van de veiligheid van gezondheid op het werk. Daar zijn regels rond gendergelijkheid en antidiscriminatie aan toegevoegd. Uiteraard moeten ook alle cultuurorganisaties deze regels volgen. Enkele voorbeelden maken de impact daarvan concreter.

Zo is een van de oudste richtlijnen de Arbeidstijdenrichtlijn uit 1993², die de definitie van arbeidstijd vastlegt als 'de tijd waarin de werknemer werkzaam is, ter beschikking van de werkgever staat en zijn werkzaamheden of functie uitoefent, overeenkomstig de nationale wetten en/of gebruiken'. De richtlijn laat toe om via sociaal overleg de interpretatie ervan te verfijnen. Het is vandaag de dag, naast de bepaling van de lonen, de belangrijkste basis van de cao's in de sector. De richtlijn regelt aspecten zoals het maximaal aantal toegelaten uren werk per week, de dagelijkse rusttijden, de pauzes, de wekelijkse rusttijd, de jaarlijkse vakantie en bepaalde aspecten van nacht- en ploegen-diensten.

Ook de 'lawaairichtlijn'³ (voluit: Richtlijn betreffende de minimumvoorschriften inzake gezondheid en veiligheid met betrekking tot →

de blootstelling van werknemers aan de risico's van fysieke agentia (lawaai)) uit 2003, die werknemers beschermt tegen schadelijke geluids-overlast, heeft grote impact gehad op met name de muzieksector. De doelstelling van deze richtlijn is om werknemers te beschermen tegen te veel lawaai en hiertoe de nodige preventie-maatregelen te nemen. Muziek, zo luidde de argumentatie, heeft niets met lawaai te maken (we laten persoonlijke smaak graag achterwege), noch is muziek een randgegeven. Uiteindelijk was de wetgever van mening dat gehoorbescherming van werknemers ook geldt voor de muzieksector. Met een extra termijn van drie jaar om de regels toe te passen, is nu ook deze richtlijn dagelijkse praktijk. Zowel voor orkesten en muziekensembles als voor poppodia, clubs en festivals dienen de nodige maatregelen te worden genomen om het gehoor van de werknemers te beschermen.

Hoewel deze regels formeel niet voor het publiek gelden, is dit ook (indirect) voordelig voor de bezoekers, aangezien werknemers vaak dichtbij het publiek werken, en bijvoorbeeld verminderde geluidslimieten eveneens goed zijn voor het gehoor van de individuele toehoorder.

Europa heeft naast deze 'lawaairichtlijn' overigens ook specifieke wetgeving over/voor geluidsnormen en omgevingsgeluid. Deze zogeheten Richtlijn omgevingslawaai uit 2002 betreft blootstelling aan geluidsoverlast veroorzaakt door het weg-, spoor- en luchthavenverkeer of de industrie en bouw, maar deze

---

De Europese klimaatmaatregelen en nieuwe wetgeving rond de digitale transformatie hebben ook invloed op de sector

wetgeving bevat geen specifieke normen voor bijvoorbeeld muziekfestivals, poppodia, clubs of discotheken. Deze worden door eigen nationale wetten en veelal ook lokale verordeningen bepaald, zoals dit ook het geval is in Nederland.

Green Deal en AI Act

Ook de Europese klimaatmaatregelen en nieuwe wetgeving rond de digitale transformatie hebben invloed op de sector muziek en podiumkunsten. Onder leiding van Frans Timmermans, Eurocommissaris tot 2023, en later Wopke Hoekstra, is de Europese Green Deal ontwikkeld. Dit omvangrijke pakket aan maatregelen heeft als doel Europa als eerste continent klimaatneutraal te maken tegen 2050, met een netto-uitstoot van broeikasgassen van nul. Internationale klimaatconferenties laten zien dat klimaatverandering en milieuvervuiling een existentiële bedreiging vormen voor zowel Europa als de rest van de wereld. De Green Deal stimuleert op brede schaal innovatie en investeringen. Het is voor de EU dan ook een uitgelezen manier om uit de coronacrisis te komen en bedrijven een nieuwe toekomst te bieden. Het pakket gaat gepaard met een enorm investeringsbudget van 1,8 biljoen euro.

De Green Deal heeft op meerdere manieren invloed op de cultuursector. Denk aan aspecten als de energie-efficiëntie van gebouwen waar- onder ook theaters, de verwarming van gebouwen die milieuvriendelijker moet (en waar een ETS-heffing op het gebruik van carbon is gepland vanaf 2027) en de ecodesignrichtlijn die het gebruik van toneelverlichting bepaalt. Maar denk ook aan afvalverwerking en recycling zoals herbruikbare bekertjes op festivals, verpakkingsmateriaal bij merchandising, *corporate sustainability reporting* en het gebruik van textiel, verf en aluminium bij de productie van voorstellingen.

De deadlines om te voldoen aan de nieuwe vereisten leggen een zware last op de schouders van cultuurorganisaties. Zij dienen in de komende vijf jaar flinke stappen te ondernemen om een duurzame organisatie te worden. Het is zaak om voldoende steun te verkrijgen uit het grote Europese investeringsfonds, waar ook Nederland recht op heeft in het kader van het EU-herstelplan na de coronacrisis, om deze transitie te kunnen doorvoeren.⁴

Tegelijkertijd richt de Europese Unie zich sterk op digitale regelgeving. Voorbeelden zijn de Digital Markets Act en de Digital Services Act (DSA), die regels vaststellen voor (grote) techbedrijven en online platforms. Binnen de cultuursector heeft Pearle* gepleit voor meer transparantie rondom de werking van online marktplaatsen en maatregelen tegen misbruik bij doorverkoop van tickets. De DSA verplicht professionele verkopers om identificeerbaar te zijn en moet manipulatieve verkooptactieken voorkomen.

Een andere ontwikkeling in EU-beleid die impact heeft op de culturele sector is de AI Act, die ervoor moet zorgen dat AI-systemen binnen de EU op een ethische, veilige en respectvolle manier worden gebruikt. Een groot discussiepunt is het gebruik van generatieve AI en de impact ervan op artistieke creatie. Vragen die worden gesteld betreffen het gebruik van tekst, muziek, beelden en stemmen van makers, veelal zonder hun toestemming, of de honorering van het auteurs- en naburige recht. Tegelijk onderzoeken makers ook de mogelijkheden van deze nieuwe technologieën en het resultaat van experimenten is nu soms al te zien op podia. In ieder geval zal het debat de komende maanden en jaren nog verder gevoerd worden.

Steunmaatregelen van staten

Volgens de Europese mededingingsregels mag een land niet zomaar subsidies geven aan een bepaalde sector, omdat dit oneerlijke concurrentie met andere landen kan veroorzaken. Er bestaan echter verschillende uitzonderingen, mits deze in overeenstemming zijn met het Europees Verdrag. Dit geldt ook voor cultuur. Een lidstaat mag cultuur zonder speciale melding aan of toestemming van de Europese Commissie (de Mededingingsautoriteit) subsidiëren tot een plafond van 165 miljoen euro per project, bijvoorbeeld voor renovaties. Voor exploitatiesteun (operationele kosten van een organisatie) is het toegestaan om een bedrag van 82,5 miljoen euro per jaar te verstrekken aan een specifieke cultuurorganisatie. Indien een lidstaat boven deze plafondbedragen gaat, dient deze toestemming te vragen aan de Commissie.

Tijdens de coronapandemie heeft het Europees Parlement een dringende oproep gedaan aan de lidstaten om 2 procent van het

bbp te reserveren voor cultuur. Deze oproep is vooral symbolisch omdat het EP geen middelen heeft om een dergelijke oproep af te dwingen, omwille van het subsidiariteitsbeginsel, waarbij lidstaten autonoom hun cultuurbeleid bepalen. In 2022 publiceerde de Europese Commissie een landenrapport⁵ met een scorebord voor herstel en veerkracht (*recovery & resilience*) in de cultuur- en creatieve sectoren. Helaas namen slechts zestien landen deel aan dit rapport, waaronder niet Nederland, waardoor het beeld van de steun aan cultuur in de Europese Unie onvolledig is. Belangrijkste vaststellingen zijn dat landen verschillende hervormingen hebben doorgevoerd rond de groene en digitale transitie, wat ook de cultuursector ten goede komt. Ook de verbetering van de status en arbeidsomstandigheden maken deel uit van de herstelplannen in verschillende landen.

Toegevoegde waarde

De genoemde voorbeelden illustreren slechts voor een klein deel hoe de Europese Unie vandaag de dag invloed uitoefent op het beleid en de werking van de cultuursector. Hoe we werken, wat we kunnen doen en welke regels al dan niet van toepassing zijn, geven ons soms nieuwe kansen, maar kunnen ook beperkingen opleggen. De Europese Unie biedt de cultuursector, die per definitie internationaal is, een enorme toegevoegde waarde. Als hoeder van rechten en bewaker van de *rule of law* blijft de EU meer dan ooit noodzakelijk in deze roerige tijden. •

Noten

- 1 Het huidige Businesseurope, SMEunited, SGI Europe aan werkgeverszijde en ETUC aan vakbondszijde.
- 2 [Richtlijn 93/104/EG](#).
- 3 [Richtlijn 2003/10/EC](#).
- 4 Ministerie van Financiën (2022) [Het Nederlandse herstel- en veerkrachtplan](#).
- 5 Europese Commissie (2022) [Recovery and resilience scoreboard: thematic analysis: culture and creative industries](#).

Anita Debaere

is directeur van Pearle* Live Performance Europe, de Europese federatie voor muziek-, podiumkunsten- en andere live performance-organisatoren